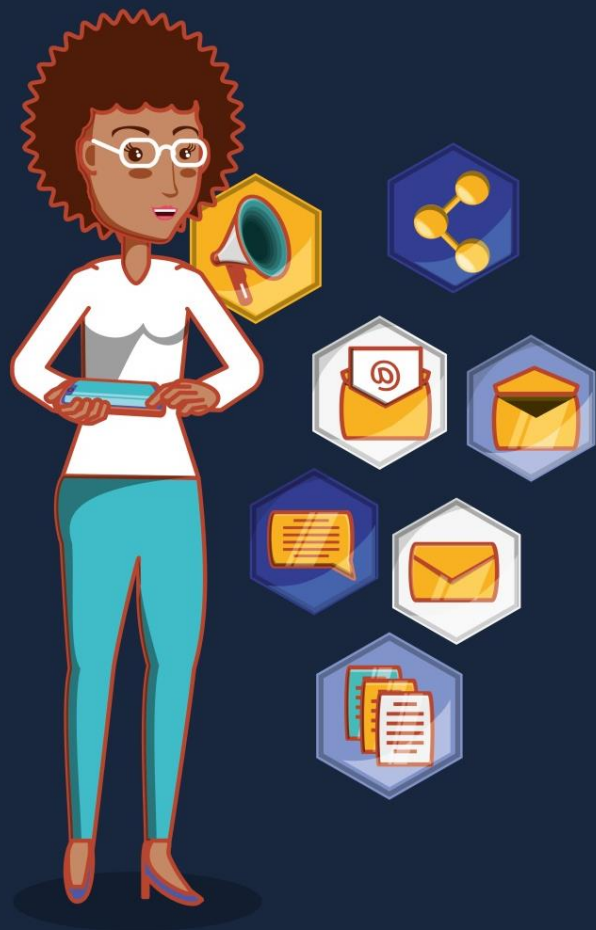

หน่วยที่ ๕

สันติวัฒนธรรม

สาระการเรียนรู้

1. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ
สันติวัฒนธรรม
2. แนวทางการสร้าง
สันติวัฒนธรรมในสังคม

1. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสันติวัฒนธรรม

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสันติวัฒนธรรม

ความหมายของสันติวัฒนธรรม

สันติวัฒนธรรม หมายถึง แนวทางการประพฤติปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในสังคมทั้งที่มีวัฒนธรรมเดียวกันหรือต่างวัฒนธรรมบนหลักการ พื้นฐานของความเมตตากรุณา และการประพฤติปฏิบัติต่อกันโดยปราศจากอคติและความรุนแรง ภายใต้การบูรณาการขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมที่ช่วยให้สังคมสงบสุข มีความเจริญงอกงามพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง

1. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสันติวัฒนธรรม

สันติวัฒนธรรมมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

๑. เป็นเรื่องของความใกล้ชิดกลมกลืนกันของอัตลักษณ์ ทัศนคติ คุณค่าความเชื่อ และแบบแผนการปฏิบัติในการใช้ชีวิต และความต้องการพื้นที่อิสระเฉพาะตัวของแต่ละบุคคลในสังคมนั้น ๆ

๒. เป็นเรื่องของการป้องกัน การจัดการความขัดแย้งด้วยวิธีการคลี่คลายเหตุปัจจัยของปัญหาโดยไม่เผชิญหน้า

๓. เป็นเรื่องของคุณค่า ทัศนคติ พฤติกรรม และวิถีชีวิตที่ไม่ใช้ความรุนแรง

๔. เป็นภูมิคุ้มกันไม่ให้ใช้ความรุนแรง

1. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสันติวัฒนธรรม

การที่จะระบุว่าสังคมใดมีสันติวัฒนธรรมหรือใช้สันติวัฒนธรรมในสังคมมากน้อยเพียงใด ดูจากเกณฑ์หรือมาตรวัดสันติวัฒนธรรม ดังนี้

2. แนวทางการสร้างสันติวัฒนธรรมในสังคม

แนวทางการสร้างสันติวัฒนธรรมในสังคม

การสร้างสันติวัฒนธรรมนั้นมนุษย์ต้องสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นกับเพื่อนมนุษย์ร่วมสังคม และสร้างธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รวมถึงกฎกติกาในสังคมให้เอื้อต่อบรรยากาศ สันติวัฒนธรรมในพระพุทธศาสนา สอนให้คนในสังคมสร้างความรักความผูกพัน ความมีเมตตากรุณา ความเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งคุณธรรมดังกล่าวถือเป็นหลักการพื้นฐานของการสร้างสันติวัฒนธรรม โดยการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมเรื่อง **สังคหวัตถุ ๔** และ **สารานิยธรรม ๖** ซึ่งมีแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

2. แนวทางการสร้างสันติวัฒนธรรมในสังคม

สังคหวัตถุ ๔

สังคหวัตถุ แปลว่า หลักการสงเคราะห์ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือ ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนและ
ประสานหมู่คณะไว้ในสามัคคี

สังคหวัตถุ ในความหมายนี้ หมายถึง การแสดงออกมีน้ำใจต่อกันระหว่างเพื่อนร่วมสังคม ด้วยการ
สงเคราะห์เกื้อกูล เอื้อเฟื้อแบ่งปันกัน เพราะสังคมมนุษย์มีความแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องฐานะความ
เป็นอยู่ ความพร้อมและโอกาสรวมถึงรูปแบบการดำเนินชีวิต หลักการของสังคหวัตถุมี ๔ ประการ ดังนี้

2. แนวทางการสร้างสันติวัฒนธรรมในสังคม

๑. **ทาน** ได้แก่ การให้ การเผื่อแผ่แบ่งปัน แก่คนที่เขาด้วยโอกาส ขาดกำลังความสามารถ ไม่มีทางไป เมื่อเราไปเผื่อแผ่แบ่งปัน เขาก็จะมีทางไป มีเครื่องอาศัยที่ทำให้เขาตั้งตัวได้ในอนาคต นี่คือการให้ขั้นพื้นฐาน การให้มียหลายรูปแบบ แบ่งตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ดังนี้

- **ให้ด้วยเมตตา** คือ เขาเป็นอยู่ปกติดี เรามีน้ำใจ จะแสดงความรักความปรารถนาดีก็ให้
- **ให้ด้วยกรุณา** คือ เขาขาดแคลนหรือตกทุกข์ได้ยาก ต้องการช่วยเหลือเขาให้พ้นสภาพแบบนั้นก็ให้
- **ให้ด้วยมุทิตา** คือ เมื่อเขาทำดี ทำเรื่องสร้างสรรค์ เป็นประโยชน์ ต้องการสนับสนุนก็ให้

2. แนวทางการสร้างสันติวัฒนธรรมในสังคม

๒. ปิยวาจา ได้แก่ วาจาน่ารัก พูดด้วยใจรัก แบ่งออกตามหลักสังคหวัตถุ ดังนี้

○ **พูดด้วยเมตตา** คือ เวลาอยู่กันตามปกติ ก็พูดด้วยความรัก ความปรารถนาดี มีไมตรีจิตมิตรภาพ

○ **พูดด้วยกรุณา** คือ เวลาเขาดกทุกข์ได้ยากเดือดร้อน ก็ปลอบโยน ให้กำลังใจ พูดแนะนำบอกวิธีแก้ปัญหา

○ **พูดด้วยมุทิตา** คือ เวลาเขาทำอะไรดีงาม ถูกต้อง น่ายกย่อง ก็พูด ส่งเสริม อย่างพ่อแม่เห็นลูกทำดี ประสบความสำเร็จ ก็พูดให้กำลังใจ ส่งเสริม

2. แนวทางการสร้างสันติวัฒนธรรมในสังคม

๓. **อัตตจริยา** ได้แก่ การบำเพ็ญประโยชน์ หมายความว่า ทำประโยชน์แก่เขาด้วยกำลังความสามารถของตน เรามีกำลังกายก็ทำตาม กำลังสติปัญญาก็ทำตาม กำลังคุณความดีงามก็ทำตาม ก็เอามาช่วยทำประโยชน์แก่ผู้อื่น แบ่งออกตามหลักสังคหวัตถุ ดังนี้

○ **ช่วยด้วยเมตตา** คือ ยามปกติ เขาทำอะไรก็ชวนช่วยช่วยเหลือ เช่น เดินไปด้วยกัน เขาหิวของหลายชิ้น เรามือเปล่า ก็แบ่งมาช่วยถือ เห็นเขามาพบกันยืนพูดคุยกันอยู่ ก็ช่วยเอาก๋วยเตี๋ยวให้หนึ่ง

○ **ช่วยด้วยกรุณา** คือ ในยามเขาทุกข์ยากเดือดร้อน ก็ช่วยให้พ้นทุกข์ เช่น ช่วยคนตกน้ำ ช่วยคนติดไฟไหม้ คนแก่คนเฒ่าขาเขาไม่ดี จะลุกจะเดินก็ลำบาก ก็ไปช่วย ไปพยุง จูงคนพิการข้ามถนน ฯลฯ

○ **ช่วยด้วยมุทิตา** คือ ยามเขาทำความดี อย่างมาทำบุญที่วัด สร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์ ทำถนนสาธารณะ ก็ไปช่วย ส่งเสริมการทำความดี ทำประโยชน์ต่าง ๆ

2. แนวทางการสร้างสันติวัฒนธรรมในสังคม

๔ **สมานัตตตา** ได้แก่ การมีตนเสมอ เอาตัวเข้าสมาน เข้าร่วมอย่างเสมอภาค เป็นการร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน ไม่ทิ้งกันเมื่อมีปัญหาและร่วมกันแก้ปัญหาให้ผ่านไปได้ด้วยดี ไม่ดูถูกดูหมิ่น ไม่เหยียดหยามกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบ ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง มีความเสมอภาค ตั้งมั่นในอุเบกขา มีจิตเป็นธรรม

2. แนวทางการสร้างสันติวัฒนธรรมในสังคม

สารานียธรรม ๖

สารานียธรรม หมายถึง ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึงกัน ธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคีหรือหลักการอยู่ร่วมกัน มี ๖ ประการ คือ

1. เมตตาการุณยธรรม

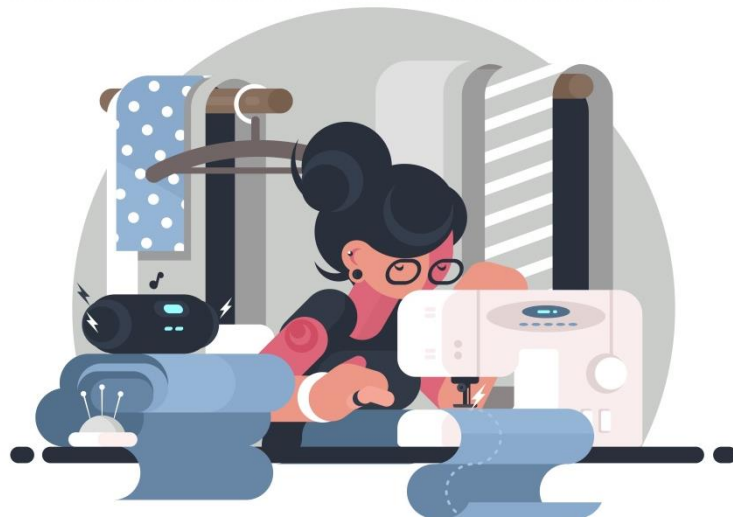
2. เมตตาวิจิตรธรรม

3. เมตตาโมกขธรรม

4. สาราณโภคิ

5. สีสสามัญญตา

6. ทิฏฐีสามัญญตา

2. แนวทางการสร้างสันติวัฒนธรรมในสังคม

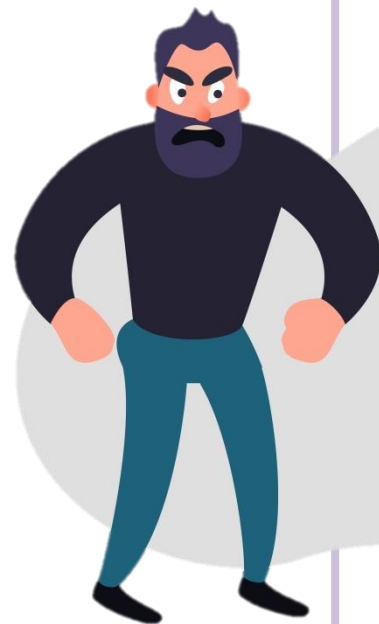

อุปสรรคการสร้างสันติวัฒนธรรมในสังคม

อคติ ๔

อคติ ได้แก่ ความลำเอียง ความไม่เที่ยงธรรมทางความประพฤติที่ผิด มี ๔ ประการ คือ

๑. **ฉันทาคติ** ได้แก่ ลำเอียงเพราะรัก เพราะชอบ ไม่ว่าจะเป็นความรักความชอบเฉพาะบุคคล กลุ่มบุคคล พรรคพวกของตน ญาติมิตรของตน รวมถึงสามี ภรรยา บุตรธิดาของตน อันเป็นเหตุให้ทำการช่วยเหลือในทางที่ผิด ไม่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม
๒. **โทสาคติ** ได้แก่ ลำเอียงเพราะชัง ไม่ชอบ โกรธเกลียด เป็นเหตุให้กระทำหรือไม่กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งอันเป็นโทษหรือตัดผลประโยชน์ของบุคคลอื่น
๓. **โมหาคติ** ได้แก่ ลำเอียงเพราะหลง เพราะไม่รู้ความจริง เป็นเหตุให้กระทำผิดพลาดเสียหายแก่สังคมส่วนรวม
๔. **ภยากติ** ได้แก่ ลำเอียงเพราะกลัว เป็นเหตุให้ยอมทำตามอำนาจเหล่านั้น ทั้งเรื่องที่ดีและไม่ดี เพียงเพราะกลัวอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง

2. แนวทางการสร้างสันติวัฒนธรรมในสังคม

อุปสรรคการสร้างสันติวัฒนธรรมในสังคม

ปัจจัยระยะ ๕

ปัจจัยระยะ ได้แก่ ความตระหนั ความหวงแหน กีดกันในหมู่มนุษย์ ซึ่งต้องแก้ไขให้ได้ เพราะถ้าแก้ไขไม่ได้ คนก็ยังมึใจคับแคบ สามัคคีที่แท้จริงก็ไม่ได้ โลกก็ไม่มีทางสงบ

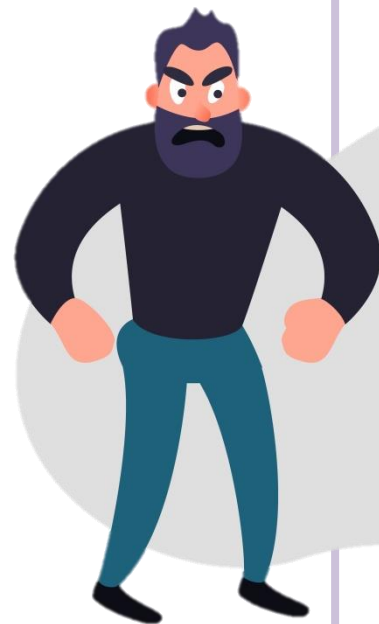
๑. **อาวามปัจจัยระยะ** ความหวงแหนในเรื่องที่อยู่อาศัย เช่น ประเทศนี้ ดินแดนนี้ เป็นของข้า ใครเข้ามาไม่ได้ อันนี้เป็นข้อหนึ่ง แต่มันเป็นความจริงว่า ถ้ามนุษย์ยังหวงแหนกีดกันอยู่เพื่อแผ่กันไม่ได้ ก็ไม่ทางพบสันติสุข

๒. **กุลปัจจัยระยะ** ความหวงแหนกีดกันในเรื่องพงศ์เผ่าเหล่ากอชาติพันธุ์ หมูพวก ว่าเป็นคนกลุ่มนี้เผ่าโน้น ชาติพันธุ์โน้น เรื่องเผ่าพันธุ์นี้ก็เป็นเรื่องใหญ่ ในหลายหมูหลายพวก

๓. **ลามปัจจัยระยะ** ความหวงแหนกีดกันกันในเรื่องผลประโยชน์ ปัจจุบันคนทะเลาะกัน จนถึงทำสงครามกันก็เพราะเรื่องผลประโยชน์นำหน้า จนกลายเป็นภาวะไร้สันติภาพอย่างยั่งยืน

๔. **ววรรณปัจจัยระยะ** ความหวงแหนกีดกันด้วยเรื่องวรรณะ คือ แบ่งชั้นแบ่งวรรณะ แบ่งแยกว่า ผิวสีโน้น ผิวสีนี้ ผิวขาว ผิวเหลือง ผิวดำ

๕. **ธรรมปัจจัยระยะ** ความหวงแหนกีดกันด้วยเรื่องภูมิธรรม ภูมิปัญญาและความสำเร็จต่าง ๆ เช่น ในทางวิชาการ ความหวงแหนในเรื่องสิทธิเรื่องสินทรัพย์ทางปัญญา

2. แนวทางการสร้างสันติวัฒนธรรมในสังคม

แนวทางการสร้างสันติวัฒนธรรมบนพื้นฐานคำสอน
ของศาสนาที่ตนนับถือ

ศาสนาทุกศาสนามุ่งสอนให้คนเป็นคนดี คือ มีความประพฤติปฏิบัติ ปฏิบัติชอบทั้งกาย วาจา ใจ ไม่คิดร้าย กล่าวร้าย สร้างความเสียหายให้เกิดขึ้นทั้งแก่ตนเองและบุคคลอื่น ในขณะเดียวกันคำสอนทางศาสนายังสอนให้ศาสนิกชนประพฤติปฏิบัติให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ต่างกันเพียงแต่สาระ รายละเอียด หลักการ และวิธีการแห่งหลักคำสอนเท่านั้น การเรียนรู้ความสอดคล้องของหลักธรรมของศาสนาต่างๆ ทำให้เรามีความรู้ความเข้าใจ และปฏิบัติต่อศาสนาต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง มีทัศนคติที่ดีต่อผู้ที่นับถือศาสนาอื่นที่แตกต่างจากตัวเอง และประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมที่ตนนับถือได้ถูกต้อง หลักธรรมของศาสนาทุกศาสนาต่างมีหลักธรรมที่มุ่งให้ศาสนิกชนได้ประพฤติปฏิบัติ ซึ่งเราสามารถสรุปหลักคำสอนที่มีความสอดคล้องกันของแต่ละศาสนาได้บนพื้นฐานหลักการสำคัญ คือ

๑

หลักคำสอน
ว่าด้วย
หลักความดี
พื้นฐาน

๒

หลักการ
สังคม
สงเคราะห์

๓

หลักการ
พัฒนา
ตนเอง

2. แนวทางการสร้างสันติวัฒนธรรมในสังคม

หลักคำสอนว่าด้วยหลักความดีพื้นฐาน

๑

ในส่วนหลักคำสอนพื้นฐานของทุกศาสนา มีความสอดคล้องกันในเรื่องที่ว่า ทุกศาสนามุ่งเน้นสอนให้ศาสนิกของตนทำความดีเพื่อตนเอง หมายความว่า สอนให้ทุกคนฝึกฝนอบรมตนเอง และพยายามลด ละ เลิก พฤติกรรมที่ไม่ดี ไม่ถูกต้อง พร้อมกับบ่มเพาะหวังในการแสดงออกทั่วทั้งร่างกาย วาจาใจ เพื่อไม่ให้ไปสร้างความเดือดร้อนก่อความรำคาญ หรือกระทบกระทั่งบุคคลอื่นแม้เพียงเล็กน้อย ในทางตรงกันข้ามก็สอนให้ศาสนิกมีความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน โดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ไม่ว่าเชื้อชาติศาสนาใด เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือ ตลอดจนการไม่ทำร้าย ทำลาย เบียดเบียนบรรดาสัตว์ทั้งหลายอีกด้วย

2. แนวทางการสร้างสันติวัฒนธรรมในสังคม

๒

หลักการสังคมสงเคราะห์

หลักการเรื่องการสังคมสงเคราะห์ เป็นหลักการในการสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นสังคม เพราะการเป็นอยู่ในสังคมต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทุกศาสนาได้สอนให้ศาสนิกชนของตนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน

กล่าวโดยสรุป การอยู่ร่วมกันในสังคมนอกจากต้องประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบ และกฎหมายของสังคมแล้ว การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยไม่เลือกว่าเป็นเชื้อชาติ หรือศาสนาใด นอกเหนือจากการช่วยเหลือเรื่องวัตถุสิ่งของที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตแล้ว การส่งเสริม การสนับสนุน และการแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ถือว่าเป็นการช่วยเหลือตามหลักการสังคมสงเคราะห์เช่นกัน

2. แนวทางการสร้างสันติวัฒนธรรมในสังคม

๓

หลักการพัฒนาคน

แนวทางในการพัฒนาตนเองของแต่ละศาสนามี
ความแตกต่างกันออกไป

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาตนเองเป็นหลักการที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ศาสนาทุกศาสนา
เน้นย้ำให้ศาสนิกของตนนำไปประพฤติปฏิบัติ ประการหนึ่ง เพื่อการเตรียมตนในการปฏิบัติ
ธรรมชั้นสูง และเป็นหลักการเบื้องต้นในการอยู่ร่วมกันเพื่อความสงบสุขในสังคม

